

DIYARBAKIR DELİLLER HANI'NIN OTEL OLARAK DÜZENLENMESİ

İdris KÖPRÜLÜ

Çevremize göz atacak olursak, tarihî yapılar içerisinde en iyi korunmuş olanlarının, sürekli kullanıma açık tutulabilen yapılar olduğunu görebiliriz. Dinî yapılarımızdan özellikle camilerimiz, her devirde misyonlarını devam ettirebildikleri içindir ki, bugün diğerlerine nisbeten daha iyi korunmuş durumdadırlar. Halbuki han, kervansaray, şifahane gibi sosyal içerikli yapıların, değişen ve gelişen dünya şartları karşısında işlevlerini zamanla yitirmiş olmaları sonucu, büyük ölçüde tahrip olmuşlardır. Bunlardan bazılarının zaman zaman onarılmış olmalarına rağmen, ölü mekanlar olmaktan kurtarılamadıkları içindir ki, kısa bir süre sonra yeniden tahrip olmaları önlenememiştir. Bu itibarla günümüzde asıl işlevini sürdürebilmesine imkân bulunmayan yapılarımıza, günümüz yaşantısının gerektirdiği yeni fonksiyonlar verilerek değerlendirilmesi, hem yapının korunması hem de millî ekonomiye katkıda bulunulması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Bu akılcı yaklaşımın yurdumuzda son yıllarda itibar gördü günü, bu maksatla birçok yapının yeni düzenlemelerle yaşayan mekânlar haline getirildiğini memnuniyetle müşahade etmekteyiz. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce yeni fonksiyonlar verilerek kullanıma açılan Edirne Rüstempaşa, Çeşme Kanunî; Kuşadası Öküz Mehmet Paşa Kervansarayları, Alanya Kaleiçi Bedesteni, Ankara Suluhan Çarşısı bunlardan bir kaçıdır. Diğer taraftan Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Saraylar, TAÇ Vakfı gibi kuruluşların da özellikle turistik yörelerde bu tür uygulamaları gerçekleştir-

miş olduklarını görmekteyiz.

Eski yapılara yeni fonksiyonlar verilirken, bütün durumlar için belli bir tavır koymak, özel bir yöntem belirlemek ya da kurallar koymak imkânsızdır. Her bir durum için ayrı ayrı çözümler tasarlamak değişik yöntemler kullanmak kanaatimizce en sağlıklı yoldur. Genelde bir şey söylemek gerekirse; şu üç hususun titizlikle irdelenmesinde fayda vardır.

1. Yapıya verilecek yeni fonksiyonun; çevre şartlarına uygun, yapının genel karakterini, görünen dış malzeme dokusunu bozmayacak çözümler içermesi,

2. Seçilen fonksiyona göre yapılacak düzenlemelerin ve kullanılacak yeni malzemelerin günümüz insanının ihtiyaçlarını karşılayabilecek standartlara uygun bulunması,

3. Düzenleme yapıldıktan sonra sürekli ve verimli bir hizmet verip veremeyeceğinin düşünülmesi.

Bu üç husus arasındaki denge iyi bir şekilde kurulabilirse elde edilecek netice de o oranda başarılı olabilir. Aksi takdirde ya yapı paraya köle olur, ya da harcanan para ve emekler boşa gider.

İşte bu duygu ve düşüncelerle ele alınarak turistik bir otel olacak şekilde düzenlenmesi yapılan Diyarbakır Deliller Hanı'ndaki çalışmalar hakkında özet bilgiler sunmaya çalışacağım. Yapıtığımız çalışmalarda bazı hataların bulunabilmesi doğaldır. Zaten gayemiz yapılan uygulamaları sevabıyla, günahıyla huzurlarınıza getirip, sizlerin de yapıcı eleştirilerinizi alıp, bundan sonra ya-

pılabilecek uygulamalarda hata payının asgariye indirilebilmesini sağlamaktır. Burada yapılan uygulamaları anlatmaya geçmeden önce, yapının tanıtılması ve geçirdiği evreler hakkında bazı bilgiler sunmanın yararlı olacağını düşündük.

Düzenlenmesi yapılan han, Diyarbakır İlinin Mardinkapı Semtinde ve Gazi Caddesi üzerinde bulunmaktadır (Foto 1,2). Diyarbakır'ın Osmanlılar tarafından ele geçirilmesinden sonra ikinci Vali olan Hüsrevpaşa tarafından 1527 yılında yaptırılmıştır. Adının daha çok Deliller Hanı olarak tanınmasının nedeni, her yıl Hicaz'a gitmek üzere toplanan hacı adaylarının kendilerine hac süresince refakat edecek Delil'leri bu handan temin etmiş olabilmelerinden ileri gelmektedir.

Oldukça geniş bir alanı kapsayan han, ortasında kareye yakın geniş bir avlusu bulunan iki katlı barınak bölümü ile tek katlı ahır kısmından meydana gelmiştir. Yapı malzemesi olarak; avlu cephelerinde, kemer ve ayaklarda, batı cephesinde siyah-beyaz kesme taş, diğer üç cephede ise moloztaş kullanılmış, tonoz ve kubbeler tuğla ya da taştan örülmüştür. Hana, siyah-beyaz taş sıralarının hareketlendirdiği ve yapının genel görünümünden taştan Gazi caddesi üzerindeki bir kapidan girilmektedir (foto 3). Yine bu cadde üzerinde, girişin sağında ve solunda olmak üzere beşik tonozlu, siyah-beyaz taş sıralarının biçimlendirdiği, yanyana sıralanmış 16 adet dükkan yer almaktadır (foto 4-5). Giriş ve giriş karşısındaki tonozların sağında ve solunda bulunan dört adet merdivenle avludan üst kata çıkılmaktadır. Avlu, karşılıklı iki tonoz dışında etrafı revaklarla çevrilmiştir. Alt ve üst katlarda aynen korunan revakların gerisinde odalar sıralanmaktadır. Üst katta batı cephesine isabet eden odalar alttaki dükkanlar nedeniyle iç içe iki hacimden meydana gelmişlerdir. Bunları da tek oda kabul edersek, altta ve üstte toplam 72 oda, 1 mescit ve 3 özel mekân ortaya çıkmaktadır. Her bir odada birer dolap ve birer de ocak nişi bulunmaktadır. Alt kattaki oda pencereleri revaklara bakarken, üst kat oda pencereleri dışa açılmaktadır.

Ahır kısmına, güneyleki han odasının geçit olarak kullanılacak şekilde düzenlenmesiyle geçilmektedir (proje 1). Ahır bölümü bu girişe paralel kemerlerin bağladığı beş ayak sırasının altı nefe böldüğü oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. Üst örtüsü ise doğu-batı istikametinde boydan boya uzanan altı tonozla örtülmektedir. Bu to-

nozların kilit noktalarında yan yana sıralanmış havalandırma ve kısmen de ışıklandırma görevini yapan delikler bulunmaktadır. Bugün betonarme beşik çatısı bulunan hanın, üst örtüsünün toprak düzdam olduğu eski resimlerinden anlaşılmaktadır (foto 6)

Han, 1950 li yıllarda esaslı bir onarım görmüş ve bu onarımlarda, beden duvarları, avlu cepheleri, oda içleri onarılmıştır. Yukarıda bahsedilen betonarme beşik çatının da bu onarımlar esnasında yapıldığı anlaşılmaktadır. Bir ara sıva-badana, elektrik tesisatlı, kapı-pencere doğramaları da yapılarak bazı hizmetler için düzenlendiği hatta askeri kışla olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır (foto 7-8).

İstikrarsız ve gelişigüzel kullanımlardan bir yarar sağlanamayacağı anlaşıncı da, önündeki dükkanlar dışında han her türlü hizmete kapatılmış ve yıllarca boş bırakılmıştır. Dükkanlar hurdacı, nalbur gibi gelişigüzel esnafın elinde kalmıştır. Bir ara hanın öğrenci yurdu olarak kullanılması hususunda bazı proje çalışmaları yapıldığı ancak uygulamaya geçilemediği arşivimizdeki dökümanlardan anlaşılmaktadır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün idari kademesinde görev alan yönetimin, 1982 yılından itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı ile yaptığı bir dizi temaslar sonucu bu durumdaki yapılar turizm amaçlı kullanılması prensip olarak kabul edilmiş ve düzenlenen protokol çerçevesinde uygulamalara başlanılmıştır. İşte bu uygulamalardan biri de yukarıda tanıtmaya çalıştığımız Diyarbakır Deliller Hanı'nın turistik bir otel olacak şekilde düzenlenmesidir. Bu olumlu işbirliğinde emeği geçen tüm ilgililere burada teşekkür etmeyi bir borç sayıyoruz.

Hazırlanan protokol çerçevesinde, Deliller Hanı'nın düzenleme projeleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü ile işbirliği yapılarak Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca hazırlanmış, o zamanki adıyla Eski Eser ve Anıtlar Yüksek Kurulu'ndan müsaade alınarak 1984 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce işin ihalesi yapılarak uygulamaya geçilmiştir.

Hemen şunu ifade edelim ki, biz düzenleme çalışmalarına başladığımız 1984 yılında, hanın bünyesinde tamamlayacağımız onaracağımız önemli bir eksikliği bulunmamaktaydı. Yalnız yıllardır, Kamu kuruluşlarınca çimento deposu olarak kullanılan ahır kısmının içerisi oldukça kötü bir vaziyette idi (foto 9). İlk etapta bu bölüm bo-

şaltılarak temizliği yapılmıştır. Daha sonra hanın bütün birimlerine ulaşacak şekilde kalorifer, elektrik, telefon ve müzik-yayın tesisatlarının çekilmesi işlemlerine başlanılmıştır. Ahır kısmında teşkil edilen kalorifer teshin merkezinden başlanılmak üzere avluda revak önlerinden geçmesi planlanan yeraltı şebekesi için kanallar açılmış, kalorifer tesisatı boruları ile pis su ve temiz su tesisat boruları açılan bu kanallar içerisine yerleştirilmiş, her türlü izalasyon işlemleri tamamlanarak kanalların üzeri kapaklarla kapatılmış ve dilahare taş döşeme yapılmak suretiyle bu kanallar gizlenmiştir. Gerek kalorifer ve gerekse sıhhi tesisat borularının düşey kolon bağlantıları, mevcut baca deliklerinden de istifade edilerek gerçekleştirilmiştir. Yatak odası olarak düzenlenecek her bir odaya , birer banyo ünitesi ilave edilmiş, bu banyoların her türlü tesisatları tek tek ana akslara bağlanarak sistem tamamlanmıştır. Alt kat oda pencerelerin avluya, üst kat oda pencerelerinin dışa bakmış olmaları nedeniyle teşkil edilen banyo ünitelerinin üst üste gelmesi mümkün olmadığı için banyoların düşey tesisat bağlantılarında büyük zorluklar çekilmiştir. Banyolardaki buharın emilmesi için her bir banyoya birer aspiratör takılarak bu aspiratörler ocak bacaları ile irtibatlandırılmıştır. Banyoların içerisine, birer duş tenekeşi, lavabo, klozet ve ayna takılmış, banyo zemin döşenmesi kalebodur, iç yan duvarları fayans kaplanmış ve üzerleri betonarme tabliye ile örtülmüştür. Banyo karşılarında birer gömme dolap nişleri yapılmıştır. Mevcut sıvalar muhafaza edildiği için, bu sıva yüzeylerinde göze batan pürüzlerin düzeltilmesi amacıyla sıva yüzeyleri üzerine alçı-macun çekilerek zımparalanmış ve nihayet plastik badana yapılmıştır. Yatak başlarına ışık, telefon, ses müzik anahtar ve prizleri konmuş, odaların üzerlerindeki tonozun ortasına asılan birer lamba ile aydınlatılmıştır (foto 10). Oda ve banyo ünitelerinde kullanılan aksesuarların standardı, turistik bir otele yakışacak şekilde olmasına özen gösterilmiştir (foto 11-12). Köşelere yakın odaların bazıları genel tuvalet ve kat servis odaları olarak düzenlenmiştir.

Mescidin fonksiyonu aynen korunarak, diğer özel üç oda oturma ve dinlenme mahalli olarak düzenlenmiş, alt katta girişe yakın odaların birkaçı idare odası olarak tertiplenmiştir. Avlu cephelelerinde ve ayaklardaki bozukluklar giderilmiş eksik kısımlar aslına uygun olarak tamamlanmıştır (foto 13). Üst kat döşeme seviyesinde 2 m. ge-

nişliğinde avluyu içten saran ahşap bir sundurma yapılması düşünülmektedir. Avlu ortasında yer alan havuz ıslah edilmiş ve avluda oturma imkânlarına paralel olarak yeşillendirme alanları teşkil edilmiştir. Revaklar kısmındaki sıvalar, aynen oda içindeki sıvalar gibi alçı macun çekilerek düzgün bir hale getirildikten sonra üzerine plastik badana yapılmıştır (foto 14). Revak ve oda içlerindeki mevcut imitasyon tuğla yer döşemeleri aynen muhafaza edilmiştir. Daha önceki onarımlarda yapılan basit kapı-pencere doğramalarının kullanılması mümkün olmadığı için sökülerek kaldırılmış yerlerine gürgen kerestesinden kapı pencere doğramaları yapılmış mobilya cilası ile cilalanmıştır (foto 16-17-18).

Daha önce de bahsettiğim gibi içerisi çok kötü durumda bulunan ahır kısmının moloz taş tekniğinde inşa edilen fakat henüz sıvası yapılmamış durumdaki tonozların sıvası bazı yerlerde 20 cm.ye kadar varan dolgularla birlikte sıvanarak düzgün bir şekle getirilmiştir. Yine ahır iç kısmındaki yan duvar sıvaları da aynı şekilde yapılmıştır. Avlu zemin döşemesi ile ahır zemin döşemesi kotları arasında 2,42m. lik bir kot farkının ortaya çıkması bu iki bölümün bütünleştirilmesini güçleştirmiştir. Bu durumu çözüme kavuşturabilmek için bu iki bölümü birbirine bağlayan kapının önünde, ahır içerisinde bir bölümün basamak teşkili ile yükseltilmesi ve kapı arkasındaki oda içerisine merdiven basamaklarının yerleştirilmesi suretiyle rahat bir geçiş imkânı sağlanmış ve bu geçiş aynı zamanda restoran girişi olarak değerlendirilmiştir (proje I).

Geniş bir alanı kapsayan ahır bölümü, restoran, mutfak, çamaşırhane, kalorifer teshin merkezi, elektrik santral odası, personel yemekhanesi ve personel soyunma-duş ve tuvalet hacimleri olmak üzere düzenlenmiştir. Restoran olarak düzenlenen bölümün güney cephesinde daha önceden de var olan kapı yeri ıslah edilerek restoran yanğın çıkış kapısı olarak muhafaza edilmiştir. Kalorifer teshin merkezine kömür girişini sağlamak amacıyla güney cephedeki mevcut pencere zeminine kadar açılarak kapı haline getirilmiştir (proje I).

Yeni teşkil edilen mutfağa malzeme girişini sağlamak amacıyla doğu cephesindeki mevcut pencerelerden biri mutfak servis giriş kapısı haline getirilmiştir. Mutfak ünitesi içerisinde mutfağa hizmet edecek iki adet soğuk depoya yer verilmiş ve bu depolar hizmet verebilecek hale ge-

tirilmiştir. Teşkil olunan mutfak ünitesinin hem restorana, hem de avlu ve yatak ünitelerine hizmet verebilecek kapasitede ve yapıda olması sağlanmış, bu maksatla ortak duvar üzerinde iki adet servis kapısının teşkiline gidilmiştir. Avluya açılan servis kapısı önündeki merdivenle birlikte hizmet verebilecek bir servis asansörünün yaptırılması düşünülmektedir. Hanın diğer birimlerinde olduğu gibi bu ünitelerde de her türlü tesisat bağlantısı yapılmış ve ana sisteme bağlanmıştır. Mutfağın çağdaş bir hizmet verebilmesi için öngörülen dolap, tezgah, kuzine gibi elemanlar yerli yerine monte edilmiştir. Kalorifer tesisatının yanına yapı bünyesiyle bütünleşmeyecek şekilde 100 tonluk bir su deposu yapılmıştır (proje 1).

Hanın, Gazi Caddesi'ne bakan cephesindeki 16 adet dükkâna da her türlü tesisat çekilmiş olup, düzenleme sonrası her birinin birer turistik dükkân olarak hizmet verebilmeleri öngörülmüştür.

Hanın iki katlı barınak bölümü üzerindeki betonarme çatının üzerindeki sac kaplamanın çürümüş olması nedeniyle bakır kaplama olarak yeniden yapılması yine bu çalışmalar esnasında gerçekleştirilmiştir (foto 15).

Hanın Doğu cephesinde bulunan bir kapıdan yararlanmak suretiyle bu taraftaki boş alanın yapılacak düzenlemelerle otopark, açık oturma ve dinlenme alanları haline getirilmesi düşünülmektedir.

Bu konuda emeği geçen tüm ilgililere, işin projesinin hazırlanmasında her türlü gayreti esirgemeyen Kültür ve Turizm Bakanlığı mensuplarına, uygulamada görev alan Vakıflar Genel Müdürlüğü personeline, işin müteahhidine teşekkür etmeyi bir borç sayar, bu hizmetin Diyarbakırlı lara hayırlı ve uğurlu olmasını temenni ederim.

TARTIŞMA

Em.Org. Tekin ARIBURUN

Evvelâ özür dilerim hepinizden; tekrar çıktığım için dünden beri. Hepimiz dinledik. Hiç şüphesiz güzel bir eser. Arkadaşlarımız çok güzel çalışmışlar. Eski eserde varlığını devamlaştırmak suretiyle bugünün modern tarzlarda istifade edilmesini temin etmişler, yahut etmeye çalışmışlardır. Bu güzel bir şey. Yalnız ben bir tehlikeyi arz etmek istiyorum. Bizde âdet, şimdye kadar hastalığımızın biri galiba, millî bir hastalık bu. Bizde grup kurup herkes, yâni her bölüm, devlet idâre organları kendi işlerini kendi işlerinde hiç başka birşey düşünmeden yapmak gibi bir âdet edinmişlerdir. Ne kadar parçalanmışsa organlar, kontrol meselesi fevkalade güç oluyor ve bâzen de kontrol edilemiyor, hele bu gibi eski eserler işlerinde. Kendi kendime düşündüm; bundan elli sene sonra, kırk sene sonra başka ilerlemeler oluyor, hayatımızda başka değişiklikler oluyor, meselâ vaktiyle at ve ahır meselesini şimdi araba ve garaja çeviriyoruz. Bir müddet sonra da helikopterlere tayyarelere çevireceğiz. Hiç birimiz hayır diyemeyiz buna da.

Bir banyo iki banyo, mutfak, şu bu derken eski eser nâmı altında korunmuş olan bir şeyi iç tadilatıyla dört duvardan ibâret birşey olarak bırakmak, ondan sonra içini de modern tarza götürmek gibi bir duruma da pekâla girebiliyoruz ve gireriz de. Eski eserlik nerde kalıyor bundan sonra. Eski eserlerin korunması nerde kalıyor. Bunları yaparken bu işi kontrol altına almak ve ona göre bir iki de kanunî ahkâm koymak lazım gelir.

Güzelliğini, verilen eserin fevkalade güzel şekilde tamir edilmesini elbette ihtiyaç olarak görüyoruz. Arkadaşlarımızı tebrik ederim. Fevkalade güzel, itinalı olarak bu işi yapmaya çalışmışlar ve başarı da sağlamışlar. Ama arzettiğim gibi bundan otuz sene sonra, kırk sene sonra bu eski eserlerimizin belki yalnız dış duvardaki şekilleriyle muhafaza eder ve eski eser olur. Halbuki bizim hanlarımız, bizim câmilerimiz bütün bunların hepsi eski eser vasıflarını hakikaten kaybetmemesi lazım gelir. Çünkü o zaman, o günkü medeniyet seviyemize de götürebilir. Bundan yüz ikiyüz sene sonra, beşyüz sene sonra her ne ise... Onun için böyle bir endişeye düştüm, kusura bakmayın. Bu vesile ile birkaç tane de misal arz edeceğim. Neden dolayı endişeye düştüğümü, neden dolayı yeni bir ahkâm konması lâzım geldiğini arz etmeye çalışacağım. Haymana'da bir eski hamam vardı. Selçuklular devrinden kalma. Kadınlar için erkekler için ayrı. Taş döşemeli. Kanallar vasıtasıyla su da getirilmiş. Burayı görenler bilenler hatırlarlar

İstanbul'da Sultan Ahmet Meydanı'nda iki tane hamam vardır; kadınlar erkekler hamamı diye. Şimdi orayı Eski Eserler Müzesi şekline sokmuşlar. Bu o devirlere ait. Çok eski; galiba Mimar Sinan yapısıdır. O devirlere göre yapılmış olan, ihtiyacı karşılayan bir husustur. İşte tıpkı söylediğim Haymana'daki hamam da böyleydi. Onun bir küçük şekliydi ve ondan da daha eski yapıydı.

Bir gün Haymana'ya gittik baktık ki bir takım inşaat var. Nedir diye sorduk, dediler ki "*Bunu yıka-
cağız tadil edeceğiz, burasını modern tarzda turistik hamam şekline, kaplıca şekline sokacağız.*" Nasıl yapacaksınız bu işi? diye ilgililere sorduk orada. İşte şöyle olacak, böyle olacak dediler. Yahu bu eski bir eserdir. Eşi yoktur başka yerlerde. Hele Türkiye'de de kaç yerde vardır bilmiyorum şimdi. Belki bir yerde daha vardır ama, bu çok eskidir. Zaten haritalarda da eski "*Haymana*" ismi "*Havam*" diye geçer. Orası şifalı suları bol olan bir kaplıcadır. Kim yapıyor bunu dedik. "*Efendim bir müteşebbis çıktı, arkasından da Belediyece karar aldık. Bunu yapacağız*". O zaman Senato Başkanım dedim ki: Bir şeye dikkat etmeniz lâzım. Böyle eski eserler organı diye bir kuruluşumuz var. Yazdınız çizdiniz sordunuz mu oradan, izin aldınız mı, nasıl yapacağımızı sordunuz mu? Yok dediler. Burası Haymana'ya âit bir yer. Bunu mahsus tesbit ediyorum ki, eski eserlerin nereye kadar, nasıl ulaşacağı da tesbit edilmemiştir. Gidip müracad ederseniz gelip alırlar. Ama müracaat etmezseniz istediğinizi yapabilirsiniz. Böyle bir duruma gelmiş maalesef. Şimdi sayın arkadaşlar sözü fazla uzatmayayım. Söyledim ilgililere. Orada dedim ki: Eski eserlere mutlaka müracaat etmeniz lâzım ve ayrıldım. Senato Başkanı olduğum için anlaşılın çekinmişler. Bundan aşağı yukarı üç dört hafta sonra, o hamamları göstermek için bir iki de bu işlerle ilgilenen sefirler vardı, toplantık, bir grup halinde oraya gittik. Bir de ne görelim; birkaç hafta içinde o muazzam asırlık binalar yok olmuş. Onun yerine bir takım projeler gösterdiler modern tarzda. Bir otel yapıyorlar, kaplıca yapıyorlar. Kim izin verdi? dedim. Dediler "*efendim Belediye Heyeti karar verdi*". Hâla sorumlusu hakkında takibat yapılmamıştır. Çünkü belediyeler değişiyor. Belediye heyetleri değişiyor. Herkes kendi istediği gibi yapıyor. Şimdi orada su yok. Çünkü yolları bozmuşlar. Isıtma suyla yapıyorlar kaplıcayı. Eski eserler nerede kaldı, nasıl tadil edildi? Kim yaptı, nasıl yaptı, hangi selâhiyetle yaptı, hangi kanuna dayanarak? Kim takib edecek, kim yürütecek? Şimdi kusura bakmayın, bu yürekler acısı bir durum. Bunun bir çok yerlerde eşitleri var. Keles'te Orhan Câmî'ni yıkıp yeniden bir cami yapmak davası, Ankara'da Hacı Bayram Camî'nin büyütlülüp ilâveler yapılması keyfiyeti, yine Bursa'da Nilüfer Hatun Külliyesi küçük bir medrese, kütüphâne halindeydi. Özel şahıslara geçmiş kömür deposu yapmışlar şimdi, başka bir şey de yapmak üzeredirler. Ondan sonra "*Eski eserler eski eserler*" diyoruz. Bir belediye geliyor... İstanbul'daki Sultan Selim Camii'nin yanında kanalizasyon yapılacak. Derin bir kanal kazıyorlar, istinat duvarları çatlıyor. Şimdi hâlâ senelerdir üzerinde uğraşılıyor. Yıkılma tehlikesi var. Caminin içindeki mermer minber, altından parça parça çatlamış dökülüyor, duvarın içine de gelmiş, duvarın içinden de dış duvara gidiyor. Oradaki Sultan Selim Camii, türbesi Sultan Mecid'in türbesi, Şehzâdeler Türbesi bunlar da hep beraber, olduğu gibi gidecek. Onbir tane çatlak var istinat duvarında. Nedir aslı? Belediye de hiç düşünmeden sokağın içinden duvarın dibinden beş altı metre derinliğinde bir kanal kazıyor. Sorumlusu yok, yok, yok... Herkes kendi başına iş görüyor. Eski Eserler nerede, onun için bu tehlikeyi gördük görüyoruz. Lütfen ilgililer, ama bilhassa Vakıflar Genel Müdürlüğü artık bu işe el atsın. Bu organizasyonu toplasın eline, selâhiyeti altına alsın. Eski eserleri bir kanunla herkesin istediği şekle sokamamasını sağlasın ve şahsın elinde bulunanlar da mülktür, maldır, Anayasadır diye, kendi istedikleri hâle sokmasınlar. Satamasınlar. Evlerimiz eski medeniyet eserlerimiz olsun. Eserlerimiz bizim damgamız olsun. Hepiniz görüyorsunuz, Yırnova Câmii var Budin'de. Birkaç sene evvel Yugoslavya'yı gezdim. Yugoslavya'da bizim câmilerimizi, bizim mezarlıklarımızı, bizim eski eserleri, eski eser diye tutuyorlar. Kimisini kütüphâne yapmışlar, ama bozmuyorlar. Hepsini böyle çıkmaz. Gidiyorsunuz Bulgaristan'a ne câmi kalmış, ne şu kalmış, ne bu kalmış; hiç bir şey kalmamıştır. Romanya'da hiç bir şey kalmamıştır, Macaristan'da birşey kalmamıştır. Orada kendi medeniyetimizi gösterecek eserlerimiz heba oldu. Elbette heba olur. Çünkü biz, kendi memleketimizin içindekini de maalesef doğru dürüst nizama sokmuş değiliz.

İstirhamım bu, yüreğim yanık olarak söylüyorum. Daha da çok şeyler gidebilir, bu vaziyette. Hele şimdiki gibi hanlarımızı, hamamlarımızı kullanalım. Ama eğer tamirata girmişsek, eğer yirmi sene sonrası böyle oldu böyle oldu diye adetâ dört duvar olarak kalmasından kurtarmış oluruz. Medeniyetimizde damgamız halinde sağlam şekilde tutabiliriz. Yer mi yok, vasıta mı yok? Yüz katlı binalar yapılıyor. Avru-

pa'da yapılıns oteller, şunlar bunlar. Ama bu gibi eski eserleri tehlikeye düşürmemek sûretiyle kullanılması cihetine gidelim. Kusura bakmayın vaktinizi aldım. Arz-ı hürmet ederim. Özür de dilerim. Sağolun efendim.

Başkan

- Teşekkür ederim. Bir örnek daha gördük. Demin müşahade etmiştik , dörde bölmüştük. Bilmediğini bilmeyenler grubunun bir marifetini daha önümüze getirdiler. Muhterem Paşam bilhassa teşekkür ediyorum. Daha çok dikkat etmek lâzım. Bilmediğini bilmeyenlerden iyice çekinmek lâzım. Zamanında müdahale etmek lazım. Hiç olmazsa hatırlatmak lâzım; bilmediğinizi bilmiyorsunuz diye. Şimdi bir arkaşımız daha söz istiyordu. Buyursunlar efendim. Beş dakikamız var.

Hüseyin Ragıp UĞURAL

(Dârendeli Hacı Hüseyin Paşa Vakfı Mütevellisi)

- Efendim bu eski eserleri bugünün şartlarına göre değerlendirmek, onların ömrünü uzatmak işi çok yerinde bir çalışmadır. Burada kıvançla gördük: Vakıflar Genel Müdürlüğü, Diyarbakır'daki Deliller Hanu'nı ele almış, onu ayağa kaldırmış ve bugünün ihtiyaçlarına göre büyük gayretlerle güzel bir eser meydana getirmiştir. Bundan yirmiiki sene evvel Gaziantep'te Hüseyin Paşa Hamamı'nı, Üsküdar'daki Sinan Hamamı'nı örnek alarak biz müteveli olarak, vakıf olarak restore ettik ve burasını Hüseyin Paşa Turistik Çarşısı yaptık.

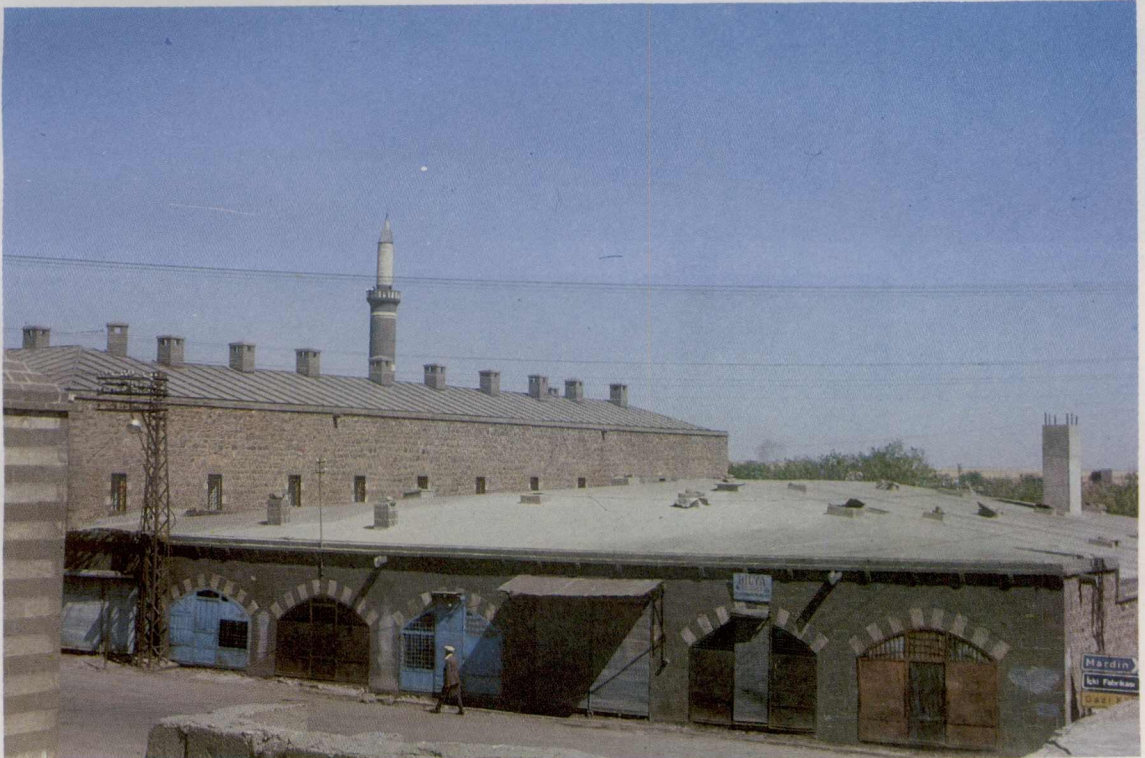
Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün birtek kuruluş yardımı olmadı. Bize yapılan yardım o zamanki Vakıflar Genel Müdürü Feramuz BERKOL beyin teşvikleriyle proje yapmak, sonra da Anıtlar Yüksek Kurulu'ndan izin almak oldu. Bize izin alındı. Bunun kaynağını sağlayın ve bu yıllarca evvel yapılmış olan duvarla, buharla, suyla ömrünü tüketmek üzere olan hamamı restore edin ve bugünkü ihtiyaca göre değerlendirin, hem vakfın gelirini artırın hem de eserin ömrünü uzatın dediler. Biz kolları sıvadık, bu işe giriştik ve bu hamamı çarşı haline getirdik. Tahmin ediyorum ki mütevellilerin eski eser olarak restore ettiği pek az eserlerden bir tanesidir. Benim burda arz etmek istediğim husus, yalnız resmî makamlara değil, yalnız Vakıflar Genel Müdürlüğüne değil, o eski eserlerin bir çokları mülhak vakıflarıdır. Mülhak vakıf mütevellilerinin de bu eski eserlerin, bu ecdat yadığârının ömürlerini uzatmak için bu gibi çalışmalarda çaba göstermeleridir. Bunun için de işte bizim örneği sizlere arz etmeye fırsat buldum. Yalnız burda bir konu var. Biz hamamı dükkan hâline getirdik ve kiraya verdik. Tabii bunu alan kiracılar kendi çalışmalarına uygun olarak terek yaptı daraba yaptı. Bilhassa 1980'den evvel çapulculuk almış yürümüş olduğu için resmi makamlar, bilhassa askerî makamlar dükkancılara tebligat yaptılar, dediler ki siz şöyle güvenlik tedbirleri alacaksınız, şunları şunları yapacaksınız. Adamlar bunları yapmaya giriştikleri zaman biz takibata maruz kaldık. Beni çağırdılar ifademi aldılar. Eski eserin korunmasında gerekli gayreti göstermedin. Bakın kiracılar eski esere şunları şunları ilave etmek suretiyle eski eserlere hâle getirdiler. Niçin vazifeni dikkatle yapmadın? diye. İşte bu çalışmalarda; hani bir iş yaparken de insanın bazen böyle takibata maruz kaldığı da oluyor.

Nihat KAŞIKÇI

- Basın mensubuyum. Biz gazeteciler olaylara hep dışardan bakarız. İçine girip müdahale etmeyiz. Ancak vatanını milletini seven bir insan olarak da burada bir iki cümle söylemeden geçemeyeceğim. Osmanlı çok yücelttiği insanî duygularla vakıf şuurunu işlemiş ve insanlığın faydasına bir çok eserler meydana getirmiştir. Biz resmî kitaplarda kötülediğimiz, lânetlediğimiz tarihî, mirasıyla övünmeye çalışıyoruz. Tabii ki çelişkili bir durum. Ancak ne var ki bizler, Osmanlıyı, Osmanlının çağında ulaştığı medeniyet seviyesine ulaşamadığımız için, o medeniyetin üstüne yeni şeyler ekleyemediğimiz için, sadece onunla övünme yolunu tercih ediyoruz. Peki neler yapıyoruz biz? Bir eser meydana getiriyor muyuz? Bir fakir fukara fonu kurduk onu da bir takım istismlara alet ettik. O muhteşem medeniyetin çağımıza

Resim-1

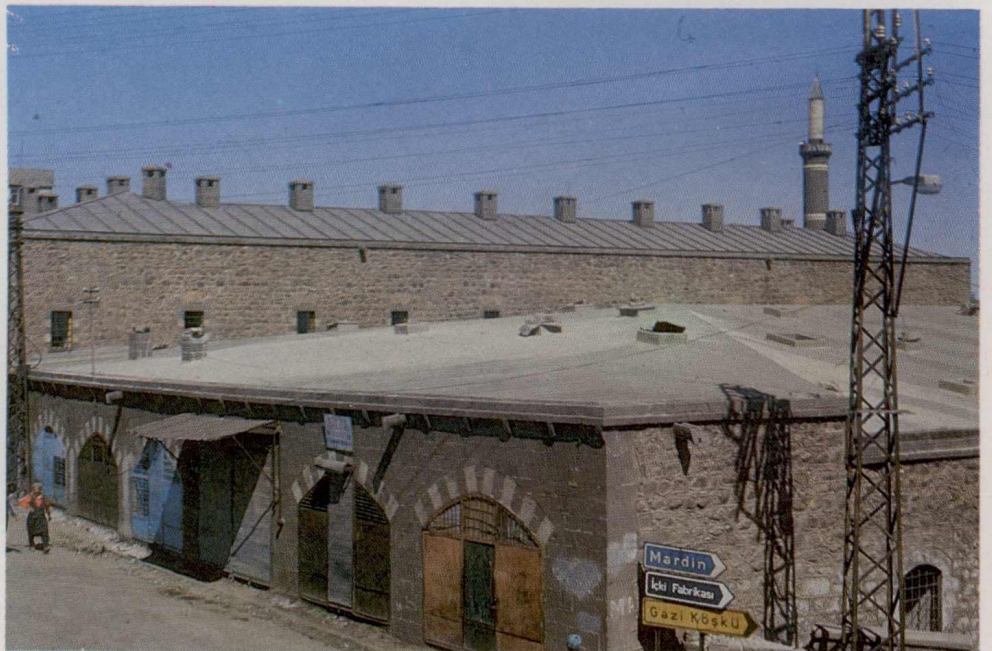

Resim-2

Resim- 3

Resim-5

Resim-4

Resim-12

Resim-11

Resim-13

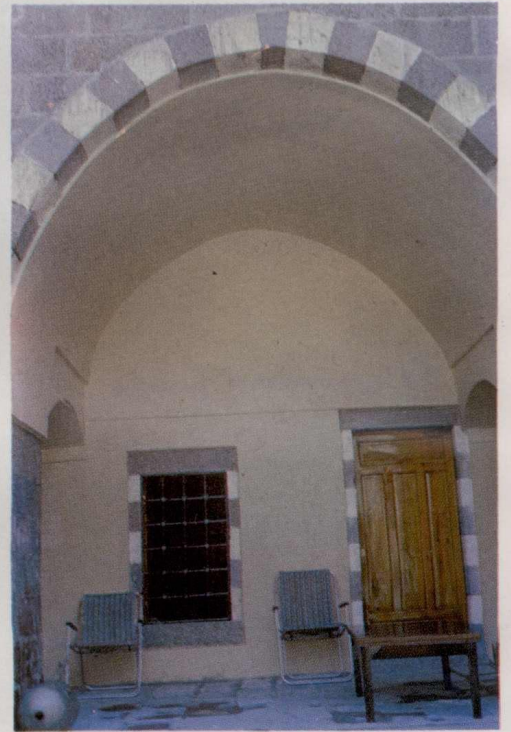
Resim-10

Resim-14

Resim -15

Resim-16

Resim-17

Resim-18

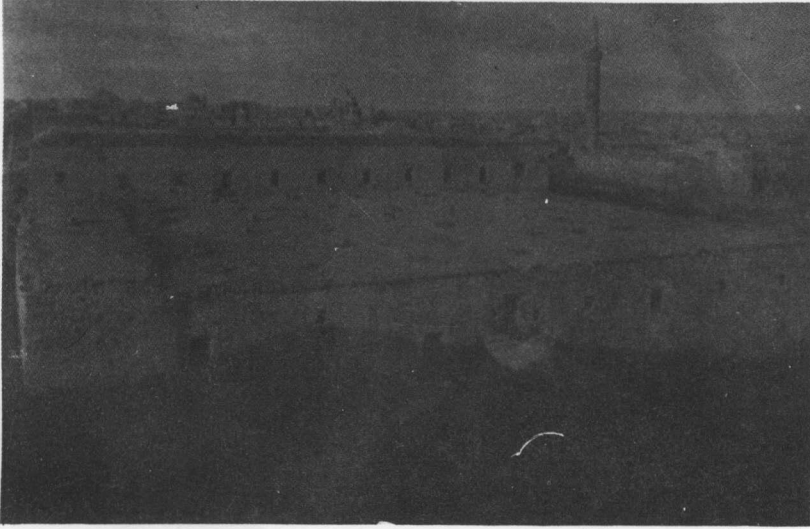
uygun olarak kendinesini meydana getirebildik mi? İşte bütün bunun muhasebesinin yapılması gerektiği kanatindeyim. Vakıf Haftası münasebetleriyle iki gündür buradaki faaliyetleri bir gazeteci olarak takip ettim. Söylenenler sadece geçmişle övünme... Türk milletinin, geçmişte işte bir takım insâni duygularla, asil duygularla neler yapabildiği, bir yardımlaşma kurumunun mevcut olduğu v.s. şeklinde cereyan etti ve şimdiki durum için de sadece bir takım temennilerden ibaret sözler söylendi.

Peki basında ve televizyonda sık sık duyarız; “*Falanca yerde Romalılara ait bir şehir kalıntısı ortaya çıkarılmış. Yapılan arkeolojik kazılar neticesinde filanca yerde Hititlilere ait bilmem ne kursu ortaya çıkarılmış veya bilmem nerede Eski Yunanlılara ait bir eser restore edilerek turizme açılmıştır.*” Yapılan şeyler sadece bir takım ekonomik saiklerle ve sadece turizm gayesiyle...

Peki kültür için ne yapıyoruz? Turizme değer veren devletimiz acaba kültür unsurlarına ne kadar değer veriyor? Devletimiz tarihî değerlerimizi korumak ve kültür ve sanat alanında herşeyin çağımıza uygun olarak kendimizcesini meydana getirmek için herhangi bir çaba sarf ediyor mu? Bu soruya evet cevabını verebilmek şüphesiz mutlu ederdi bizleri. Ancak maalesef evet diyemiyoruz. Gönül isterdi ki Vakıf Haftası münasebetiyle düzenlenen faaliyetler, yukarıda sıraladığım hususlar çerçevesinde cereyan etsin ve sadece parlak umutların biraz ötesine gitsin. Teşekkür ederim.

Başkan

- Biz teşekkür ederiz. Sayın konuklar oturumu kapatıyorum.

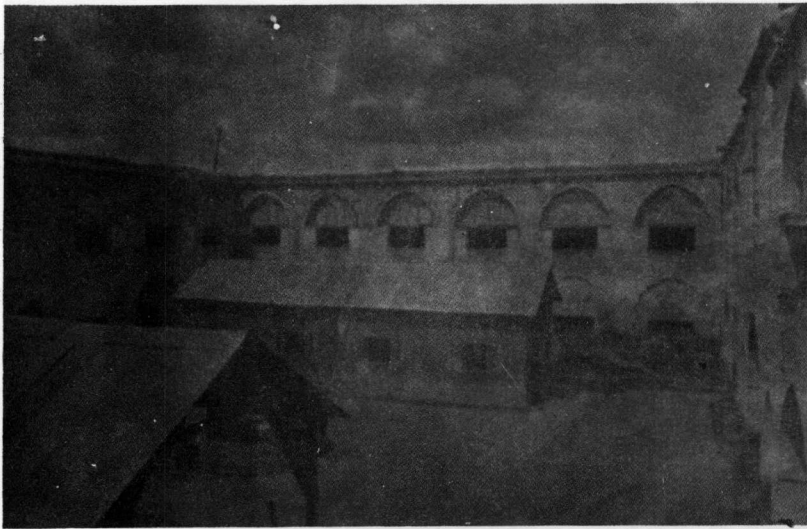

Resim 6

Resim 7

Resim 8

Resim 9

